

Перевірка ефективності методики психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дрогобич)

Постановка наукової проблеми та її значення. Освіта є соціальним інститутом, через який проходить кожна людина, набуваючи при цьому рис особистості, фахівця й громадянина. Завдяки діяльності вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки та культури.

Психолого-педагогічні дисципліни лежать в основі підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищому навчальному закладі. У таких умовах якісна професійна освіта має забезпечувати формування сукупності інтегрованих знань та вмінь, якостей особистості, що визначає професійну компетентність фахівця з педагогіки й психології.

Саме тому потребує уваги проблема формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх учителів, зокрема вчителів фізичної культури. Усе це виокремлює проблему підготовки вчителя фізичної культури, його професійного становлення, яка вимагає ґрунтовного дослідження. Психолого-педагогічна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури розглядається нами як одне із важливих завдань у формуванні професійної компетентності фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблеми. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення про організацію вищої професійної освіти педагогічних кадрів в Україні, наукові праці вітчизняних науковців, які присвячені вивченню суті та структури педагогічної діяльності (І. Зязюн [2], Н. Кузьміна [4], Д. Ніколенко [9], Є. Науменко [5], З. Плетньова [6], В. Сластьонін [9], Б. Шиян [12]), психології особистості майбутнього вчителя (Г. Балл [11], І. Бех [11], О. Полуніна [8], С. Смирнов [10]).

Завдання дослідження – перевірити ефективність методики психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищому навчальному закладі.

Використано такі **методи** дослідження: теоретичні – вивчення наукової та методичної літератури з проблеми формування психолого-педагогічної компетентності вчителя фізичної культури, аналіз нормативної документації вищих закладів освіти, ознайомлення з досвідом роботи факультетів фізичного виховання в аспекті теми дослідження; емпіричні – бесіди, тестування, вивчення результатів навчальної діяльності студентів, педагогічний експеримент.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Запропонована нами методика полягала в розробці навчальної програми “Психолого-педагогічні основи фізичного виховання”, структурованої відповідно до майбутньої професійної діяльності студентів з одночасним апробуванням на практичних заняттях при використанні таких активних методів навчання, як ділові та рольові ігри, аналіз конкретних ситуацій, психологічний тренінг й ін.

Для перевірки ефективності запропонованої методики розроблено тестові завдання, які допомогли визначити рівень та якість знань студентів із психолого-педагогічних дисциплін.

Підготовка й проведення експериментального дослідження вимагають, передусім, усвідомлення його мети та місця в загальному процесі дослідження.

Організуючим і спрямовувальним чинником первинного етапу експерименту є формулювання гіпотези, із позиції якої здійснюватимуться наукові пошуки. Саме гіпотеза передбачає хід і результат дослідження, із неї випливає проект розв’язання проблеми. У нашому випадку висувається гіпотеза про те, що структуризація психолого-педагогічної підготовки вчителів фізичної культури повинна відповідати характерним особливостям їхньої майбутньої професійної діяльності при застосуванні в навчально-виховному процесі сучасних інтерактивних методів і засобів, розробці сучасних програм та моделей навчання, які сприятимуть кращому засвоєнню студентами дисциплін психолого-педагогічного циклу, а також впливатимуть на ефективність формування якості знань, умінь і навичок, які можна надалі використовувати безпосередньо в професійній діяльності.

При проведенні експерименту труднощі, що можуть виникнути, висувають перед учителем фізичної культури низку важливих питань методичного характеру, знання яких дає змогу істотно

підвищити ефективність цього дослідження. Саме інноваційні методики можуть бути спрямовані на розв'язання тактичних проблем, розроблених як певні алгоритми дослідницької діяльності в конкретних умовах, із конкретним педагогічним об'єктом і являють собою сукупність систематизованих прийомів і засобів наукового пошуку в педагогіці та психології, правил і технології їх застосування, порядку інтерпретації одержаних результатів [7, 9].

Розробка експериментальної методики є обов'язковою, тому що вона визначає процесуальні можливості різноманітних методів дослідження в педагогіці й психології для розв'язання поставлених завдань.

При проведенні формувального експерименту, пов'язаного з перевіркою ефективності авторської методики психолого-педагогічної підготовки та формування в студентів знань, умінь і навичок, можна використовувати підходи, що ґрунтуються на методі експертних оцінок, теорії нечітких множин, а також на дисперсійному аналізі. Ідеї застосування деяких із цих методів у педагогічних дослідженнях належать П. М. Воловику, який отримав за їх допомогою низку фундаментальних результатів [1].

У цьому експериментальному дослідженні для отримання кількісних оцінок рівня знань, умінь і навичок використовується дисперсійний аналіз.

Дисперсійний аналіз – це статистичний метод аналізу результатів спостережень, які залежать від різних чинників, що діють одночасно, а також вибір найважливіших чинників та оцінка їх впливу [1].

Під час проведення експерименту можна зіткнутися з необхідністю виявлення впливу якогонебудь одного або декількох чинників на досліджувані об'єкти. у цій роботі автор досліджує дію одного чинника – методики викладання студентам дисциплін психолого-педагогічного циклу. Це припускає обчислення одного дисперсійного комплексу, а процедура перевірки впливу вибраного чинника називається однофакторним комплексом.

В експерименті брали участь студенти 2 курсу факультетів фізичного виховання чотирьох вищих навчальних закладів України: Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (ДДПУ), Львівського державного університету фізичної культури (ЛДУФК), Херсонського державного університету (ХДУ) та Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка (ТНПУ). У кожному вищому навчальному закладі були створені одна експериментальна (ЕГ) й одна контрольна група (КГ), кількість груп, котрі брали участь в експерименті, – вісім, загальна кількість досліджуваних – 187 студентів.

Експериментальне дослідження проводили відповідно до вимог навчально-виховного процесу, усі студенти перебували в однакових природних умовах.

Студенти контрольних груп вивчали психолого-педагогічні дисципліни за навчальними планами затвердженими для підготовки майбутніх учителів фізичного виховання – “Психологія фізичного виховання” та “Педагогіка фізичного виховання”, за програмами, розробленими викладачами відповідних кафедр.

Студенти експериментальних груп вивчали педагогіку й психологію за розробленою авторською програмою “Психолого-педагогічні основи фізичного виховання”.

Під час проведення формувального експерименту вибрано ДДПУ – КГ – 21 студент, ЕГ – 23 студенти, ЛДУФК – КГ – 24 студенти, ЕГ – 25 студентів, ХДУ – КГ – 25 студентів, ЕГ – 24 студенти, ТДПУ – КГ – 22 студенти, ЕГ – 23 студенти. Для визначення рівня та якості знань студентів контрольних й експериментальних груп запропоновано тестові завдання, розроблені автором.

Усього пропонувалося п'ять завдань, які мають різний ступінь складності, перше із них оцінювалося за 10-бальною шкалою, друге, третє, четверте – за 5-бальною, останнє оцінювалось у 25 балів.

- Від 0 – 30 балів – оцінка “3”;
- від 30 – 40 балів – оцінка “4”;
- від 40 – 50 балів – оцінка “5”.

Упроваджена в навчально-виховний процес студентів факультетів фізичного виховання авторська програма буде ефективною лише за умов використання запропонованої методики, яка допоможе краще і якісніше засвоїти необхідний для подальшої роботи матеріал. Вона складає форми традиційні (лекції, практичні заняття, семінарські заняття, самостійна робота) та нетрадиційні (лекції-презентації, заняття в комп'ютерних класах) методи – загальнопедагогічні (бесіди) й специфічні (дискусії, диспути, тренінги) засоби – підручники, посібники, схеми, таблиці, макети, комп'ютери.

Перевірку ефективності запропонованої методики можна представити у вигляді такого алгоритму:

а) середнє арифметичне за формулою $\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i \eta_i}{n}$;

б) дисперсія за формулою $\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \eta_i}{n}$;

в) середнє квадратичне відхилення за формулою $\sigma = \sqrt{\sigma^2}$;

ДДПУ

Групи	I етап	II етап	III етап	Середнє	Дисперсія	Стандартне відхилення	Довірчий інтервал p = 0.95
КГ	3,48	3,6	3,8	3,60	0,37	0,61	f = 62 0.15
ЕГ	3,52	3,83	4,04	3,80	0,46	0,68	f = 68 0.16

ЛДУФК

Групи	I етап	II етап	III етап	Середнє	Дисперсія	Стандартне відхилення	Довірчий інтервал p = 0.95
КГ	3,42	3,46	3,58	3,57	0,36	0,60	f = 71 0.14
ЕГ	3,44	3,68	4,0	3,71	0,40	0,63	f = 74 0.15

ХДУ

Групи	I етап	II етап	III етап	Середнє	Дисперсія	Стандартне відхилення	Довірчий інтервал p = 0.95
КГ	3,56	3,56	3,72	3,61	0,48	0,70	f = 74 0.16
ЕГ	3,67	3,88	4,03	3,86	0,59	0,77	f = 71 0.18

ТДПУ

Групи	I етап	II етап	III етап	Середнє	Дисперсія	Стандартне відхилення	Довірчий інтервал p = 0.95
КГ	3,55	3,64	3,73	3,64	0,39	0,62	f = 65 0.15
ЕГ	3,57	3,83	4,1	3,83	0,53	0,73	f = 68 0.17

г) репрезентативні показники груп:

ДДПУ
 $m_1 = \frac{\sigma_y}{\sqrt{n}} = \frac{0,61}{\sqrt{62}} = \frac{0,61}{7,87} = 0,077;$

$m_2 = \frac{\sigma_x}{\sqrt{n}} = \frac{0,68}{\sqrt{68}} = \frac{0,68}{8,25} = 0,082;$

ХДУ
 $m_1 = \frac{\sigma_y}{\sqrt{n}} = \frac{0,70}{\sqrt{74}} = \frac{0,70}{8,60} = 0,081;$

$m_2 = \frac{\sigma_x}{\sqrt{n}} = \frac{0,77}{\sqrt{71}} = \frac{0,77}{8,43} = 0,091;$

ЛДУФК
 $m_1 = \frac{\sigma_y}{\sqrt{n}} = \frac{0,60}{\sqrt{71}} = \frac{0,60}{8,43} = 0,071;$

$m_2 = \frac{\sigma_x}{\sqrt{n}} = \frac{0,63}{\sqrt{74}} = \frac{0,63}{8,60} = 0,073;$

ТДПУ
 $m_1 = \frac{\sigma_y}{\sqrt{n}} = \frac{0,62}{\sqrt{65}} = \frac{0,62}{8,06} = 0,077;$

$m_2 = \frac{\sigma_x}{\sqrt{n}} = \frac{0,73}{\sqrt{68}} = \frac{0,73}{8,25} = 0,088;$

г) достовірні показники засвоєння матеріалу за критерієм Стьюдента:

ДДПУ $t = \frac{|\bar{x}_1 - \bar{x}_2|}{\sqrt{m_1^2 + m_2^2}} = \frac{|3,60 - 3,80|}{\sqrt{0,077^2 + 0,082^2}} = \frac{0,20}{\sqrt{0,0059 + 0,0067}} = \frac{0,20}{0,11} = 1,8;$

$$\text{ЛДУФК } t = \frac{|\bar{x}_1 - \bar{x}_2|}{\sqrt{m_1^2 + m_2^2}} = \frac{|3,57 - 3,71|}{\sqrt{0,071^2 + 0,073^2}} = \frac{0,14}{\sqrt{0,0050 + 0,0053}} = \frac{0,14}{0,10} = 1,4;$$

$$\text{ХДУ } t = \frac{|\bar{x}_1 - \bar{x}_2|}{\sqrt{m_1^2 + m_2^2}} = \frac{|3,61 - 3,86|}{\sqrt{0,081^2 + 0,091^2}} = \frac{0,25}{\sqrt{0,0066 + 0,0083}} = \frac{0,25}{0,12} = 2,1;$$

$$\text{ТДПУ } t = \frac{|\bar{x}_1 - \bar{x}_2|}{\sqrt{m_1^2 + m_2^2}} = \frac{|3,64 - 3,83|}{\sqrt{0,077^2 + 0,088^2}} = \frac{0,19}{\sqrt{0,0059 + 0,0077}} = \frac{0,19}{0,12} = 1,6.$$

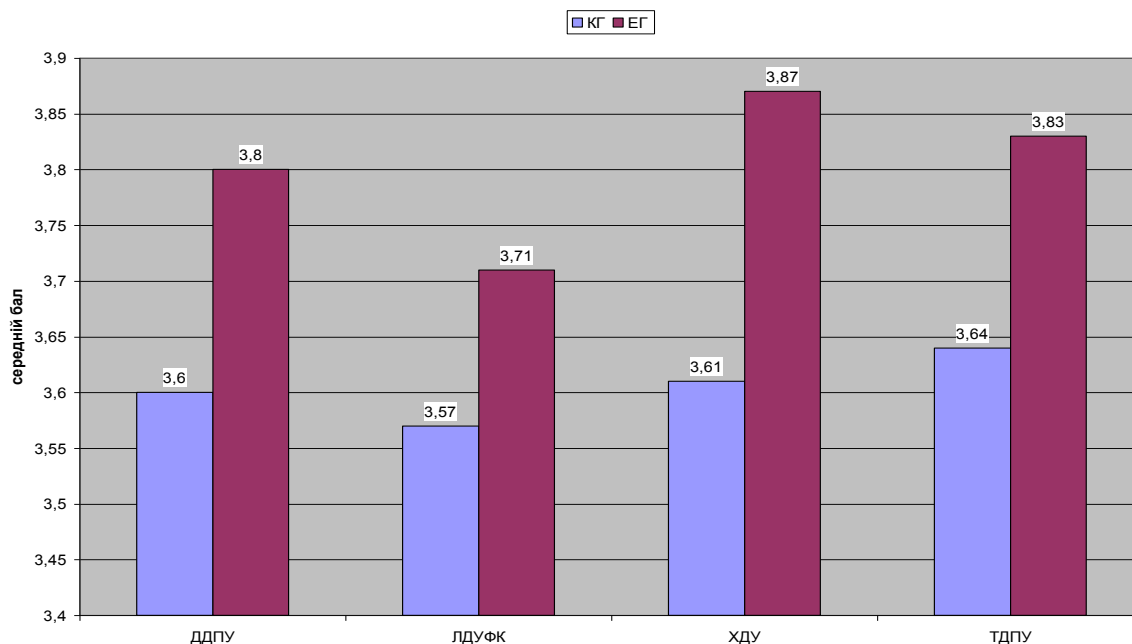

Рис. 1. Визначення середнього балу успішності студентів контрольних та експериментальних груп

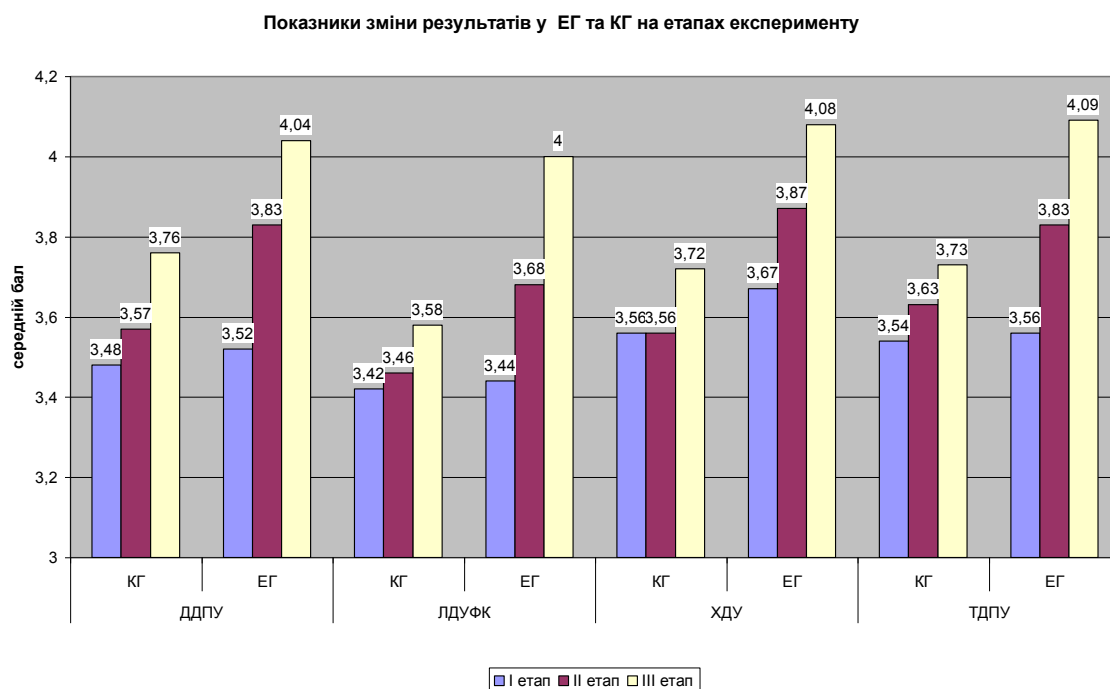

Рис. 2. Показники якісної успішності студентів контрольних та експериментальних груп

Отримані результати свідчать про те, що традиційна та авторська методики за результатами однакових тестувань дають різні результати. За результатами експериментального дослідження визначено якісну успішність студентів контрольних й експериментальних груп на трьох етапах опитування. У всіх навчальних закладах, у яких проводився експеримент, спостерігається успішне впровадження запропонованої методики, оскільки результати дослідження статистично значущі. Це дає підстави стверджувати ефективність авторської програми, яка, за результатами дослідження, істотно впливає на якісну успішність студентів із психолого-педагогічних дисциплін (рис. 1, 2).

Отже, результати, отримані при обробці математичною статистикою, підтверджують достовірність запропонованої методики, оскільки результати підсумкового контролю є статистично значущими.

Висновки. Отже, якісна психолого-педагогічна підготовка висококваліфікованих фахівців галузі знань “Фізичне виховання, спорт та здоров’я людини” залежить від упровадження відповідних психолого-педагогічних умов підготовки студентів та критеріїв оцінювання їхнього рівня знань.

Список використаної літератури

1. Воловик П. М. Застосування дисперсійного аналізу в педагогічних дослідженнях / П. Воловик // Радянська школа. – 1979. – № 6. – С. 29–37.
2. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи / І. Зязюн // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : монографія. – Київ ; Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – С.10–18.
3. Краевский В. В. Общие основы педагогики : Учеб. пособие для студ. и асп. педвузов / Краевский В. В. – Волгоград : Перемена, 2002. – 163 с.
4. Кузьмина Н. В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма / Кузьмина Н. В. – М. : Рос. акад. управления, 1993. – 73 с.
5. Науменко Е. А. Психологическая структура и формирование профессионально-педагогической направленности личности (на материале студентов институтов физической культуры) : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Е. Науменко. – М., 1987. – 25 с.
6. Плетнева З. П. Методы формирования профессионально-педагогической направленности личности студентов ИФК (на примере цикла психолого-педагогических дисциплин) : автореф. дис. ... канд. пед. наук / З. Плетнева. – Малаховка, 1988. – 24 с.
7. Проблемы методологии педагогики и методики исследований / под ред. М. А. Данилова, Н. И. Болдырева. – М. : [б. и.], 1971.
8. Полуніна О. В. Психологічна компетентність викладача вищого педагогічного навчального закладу як чинник успішності управління процесом учіння студентів : дис. ... канд. психол. наук. / О. В. Полуніна. – К., 2004. – 202 с.
9. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі. – Рівне : [б. в.], 2001. – 471 с.
10. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Смирнов С. Д. – М. : Академия, 2001. – 304 с.
11. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / Ягупов В. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
12. Шиян Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Б. М. Шиян ; Ін-т педагогіки і психології профосвіти. – К., 1997. – 50 с.

Анотації

Проведено аналіз нормативної документації вищих закладів освіти, вивчено досвід роботи факультетів фізичного виховання в аспекті теми дослідження. Розроблено методику, яка включає навчальну програму “Психолого-педагогічні основи фізичного виховання”, структуровану відповідно до майбутньої професійної діяльності студентів, з одночасним апробуванням на практичних заняттях при використанні таких активних методів навчання, як ділові та рольові ігри, аналіз конкретних ситуацій, психологічний тренінг й ін. Перевірено ефективність запропонованої методики за допомогою розроблених тестових завдань, за допомогою яких визначено рівень та якість знань студентів із психолого-педагогічних дисциплін. Визначено якісну успішність студентів контрольних й експериментальних груп на трьох етапах опитування та перевірено ефективність авторської програми й доведено достовірність отриманих результатів.

Ключові слова: *учитель фізичної культури, студенти, психолого-педагогічна підготовка, методика, експеримент.*

Анна Чепелюк. Проверка эффективности методики психолого-педагогической подготовки будущих учителей физической культуры. *Проведён анализ нормативной документации высших учебных заведений, изучен опыт работы факультетов физического воспитания в аспекте темы исследования. Разработана методика, которая включает учебную программу “Психолого-педагогические основы физического воспитания”,*

структурированную в соответствии с будущей профессиональной деятельностью студентов, с одновременным изучением на практических занятиях при использовании таких активных методов учёбы, как деловые и ролевые игры, анализ конкретных ситуаций, психологический тренинг и др. Проверена эффективность предложенной методики с помощью разработанных тестовых заданий, с помощью которых определён уровень и качество знаний студентов из психолого-педагогических дисциплин. Определена качественная успеваемость студентов контрольных и экспериментальных групп на трёх этапах опроса, проверена эффективность авторской программы и доказана достоверность полученных результатов.

Ключевые слова: учитель физической культуры, студенты, психолого-педагогическая подготовка, методика, эксперимент.

Anna Chepeliuk. Verification of Efficiency of Methodology of Psihology-Pedagogical Preparation of Future Teachers of Physical Culture. The analysis of normative documentation of higher educational establishments was conducted, experience of faculties of physical education was studied in the aspect of research theme. Developed methodology which includes an on-line tutorial "Psihological and pedagogical bases of physical education", structured in accordance with future professional activity of students, with a simultaneous study on practical employments at the use of such active methods of studies, as business and role games, analysis of concrete situations, psychological training of and other efficiency of the offered methodology was tested by means of the worked out test tasks by means of which a level and quality of knowledge of students was determined on the basis of psihology-pedagogical disciplines. High-quality progress of students of control and experimental groups is certain on three stages of questioning, efficiency of the authorial program is tested and authenticity of the received results is well-proven.

Key words: teacher of physical culture, students, psihological and pedagogical preparation, methodology, experiment.